

Ринок деревини та лісоматеріалів України: як працює та що стримує розвиток?

Павло Яворський, Юлія Павицька, Павло Кухта
та Валентин Литвинов

Дослідження підготовлено за підтримки:

Лісовий фонд потребує зміни підходів до лісокористування, проведення комплексного моніторингу, а також якісного оновлення зі збереженням існуючих екосистем

Ключові цифри:

15,9% → 20%

рівень лісистості — нижчий за оптимальний

2,3 млрд м³
+35 млн м³/рік

запас деревини та середньорічний приріст

~80% лісового фонду

у державній власності

60 років

середній вік лісових насаджень

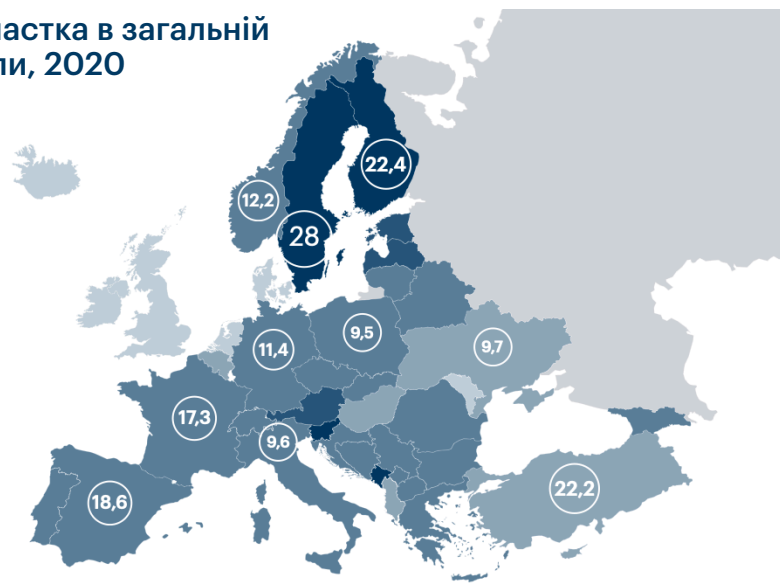
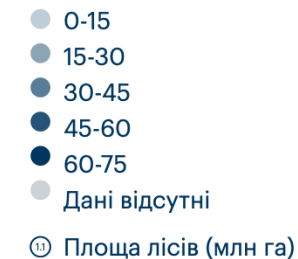
Ключові тенденції:

- З 2018 року площа рубок скоротилась на 14,3% через зменшення рубок формування та оздоровлення
- Порівняно з 2017 роком площі робіт з лісовідтворення скоротились на 25%

Україна — на 9-му місці за розмірами площі вкритої лісами та за запасами на гектар, однак одна з останніх за рівнем лісистості

Площа лісів та їх частка в загальній площі країн Європи, 2020

Частка площі лісу, %

За даними Global Forest Watch, Україна протягом 2001-2020 років втратила 9,7% лісового покриву

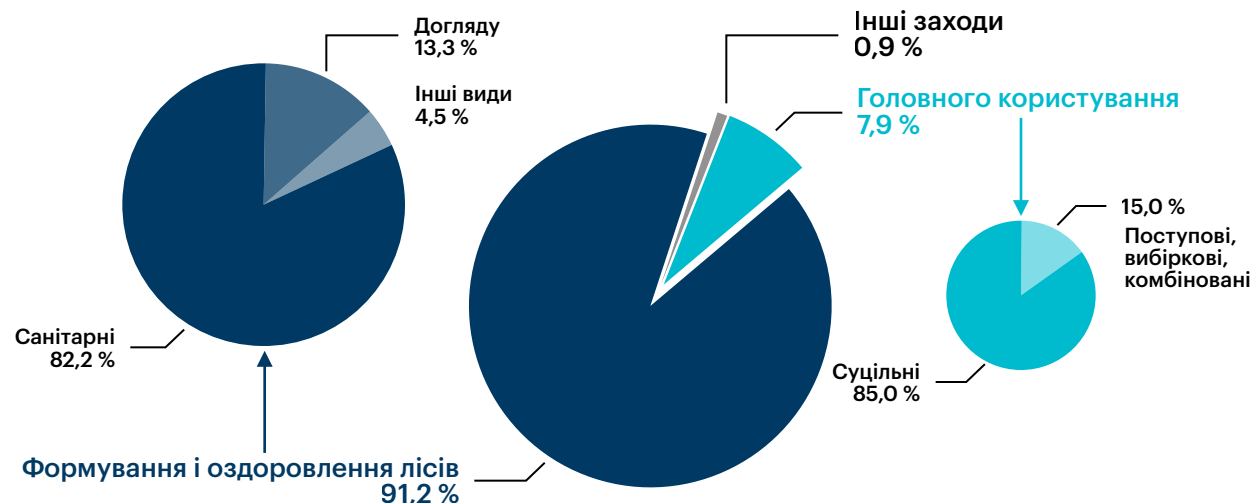
Головні виклики для збереження лісового фонду:

Переважає рубок формування та оздоровлення, не призначених для комерційної заготівлі деревини, а також сумнівність їх ефективності

Збереження практики суцільних рубок, що протирічить нормам сталого лісокористування та курсу на перехід до менш шкідливих типів рубок

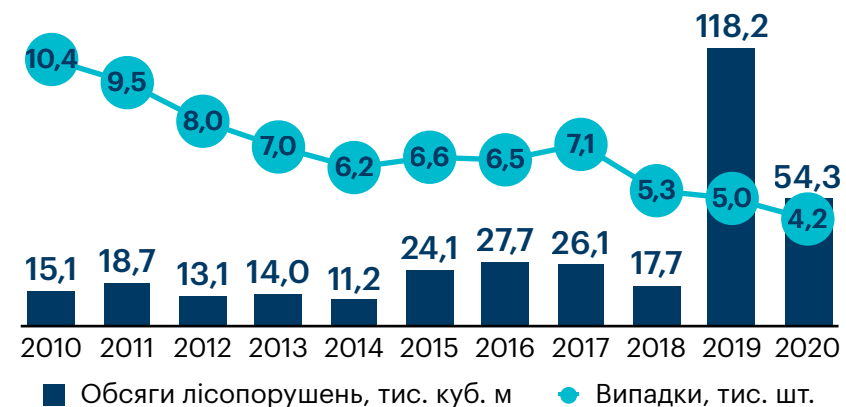
Низька ефективність протидії незаконним рубкам разом з неможливістю оцінити їх реальний об'єм та низький рівень відшкодування заподіяної шкоди

Структура рубок, 2020

Динаміка незаконних рубок

У 2020 році відшкодовано лише 1% із 444,1 млн грн заподіяної шкоди

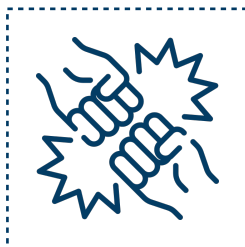
Сфера регулювання лісових відносин потребує перезавантаження як з точки зору інституцій, так і з точки зору регуляторних актів

Ключові інституційні виклики:

Неодноразова зміна органу, відповідального за формування та реалізацію лісогощодарської політики

Призвела до управлінського хаосу, відсутності сталої політики розвитку та управління лісовим господарством

Наявність внутрішнього конфлікту інтересів у Держлісагентства у результаті багатофункціональності

Призводить до неефективного управління лісовим господарством, а також реалізації корупційних ризиків

Різне трактування законодавства, брак фінансування та повноважень в органів системи захисту лісів

Призводить до неефективного виконання функції захисту лісових ресурсів, зокрема, протидії незаконним рубкам

У свою чергу, діюче законодавство у сфері лісових відносин не тільки не відповідає викликам сьогодення, але й зберігає можливості для зловживань

Ключові регуляторні виклики:

- Тривала відсутність стратегії розвитку лісового господарства
- Потреба в ухваленні комплексного закону, що врегулює ринок деревини
- Врегулювання питання заборони експорту необробленої деревини
- Відсутність єдиного уніфікованого способу реалізації деревини
- Забезпечення проведення національної інвентаризації лісів (НІЛ)
- Відсутність законодавчо закріпленого поняття «незаконних рубок»
- Підвищення відповідальності за порушення у лісовій сфері

Прогрес у врегулюванні:

- ✓ Державна стратегія управління лісами України до 2035 року була представлена у жовтні 2020
- ✓ У листопаді 2021 року проєкт Закону України «Про ринок деревини» було прийнято за основу. Серед іншого, законопроект покриває питання врегулювання заборони експорту, а також уніфікованого способу реалізації деревини
- ✓ НІЛ було законодавчо закріплено у червні 2020 року, але питання фінансування залишається відкритим
- ✓ У жовтні 2021 року Урядом було ініційоване комплексне оновлення ККУ націлене на посилення відповідальності за порушення у лісовій сфері. Зокрема, один з розділів пропонується доповнити визначенням «незаконних рубок»

Ключові показники діяльності державних лісових господарств, 2020

86,9% або 307

діючих державних підприємств (ДП)
у сфері лісозаготівлі

94,5% або 290

діючих ДП у сфері лісозаготівлі
були прибутковими

з 7 до 17

збільшилась кількість неприбуткових
ДП у сфері лісозаготівлі

41,8 тис

працівників або 94% усієї
зайнятості у лісозаготівлі,
-7,7% порівняно з 2019

147 млн грн

чистий фінансовий
результат, -47,8%
порівняно з 2019

5,2 млрд грн

загальна вартість
активів, -1,9% порівняно
з 2019-м

2,3% та 5%

медіанні значення
показників ROA та ROE

1 509 тис грн

середня дебіторська
заборгованість станом на
1 січня 2021 року

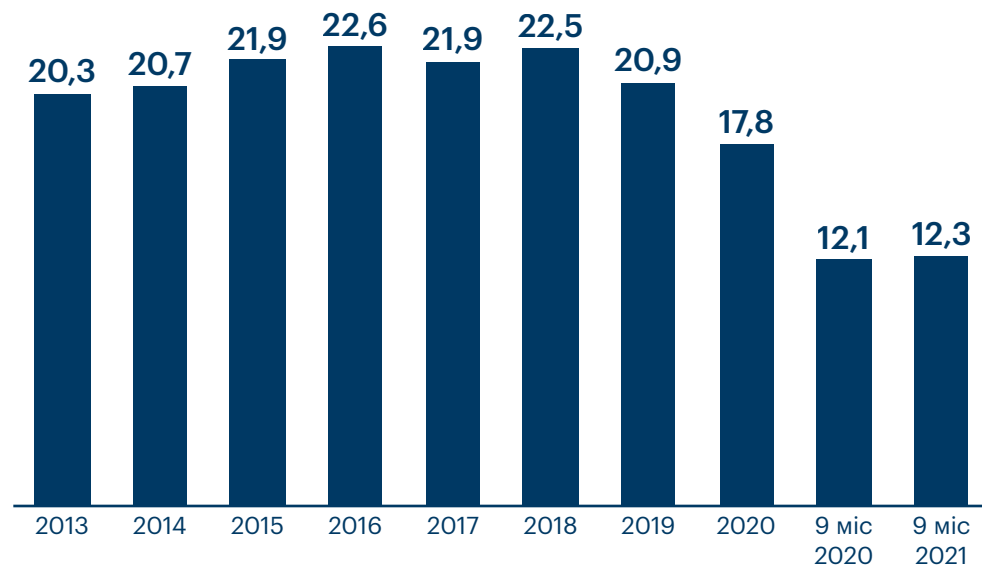

6 832 тис грн

середня кредиторська
заборгованість станом на
1 січня 2021 року

У 2019 році обсяги заготівлі впали до рівня 2014 року, після чого падіння продовжилось, та за підсумками 2020 року заготівля скоротилась ще на -14,6%. Водночас з 2018 року відбулось структурні зміни — частка ділового круглого лісу зросла до 50%

Заготівля деревини, млн м³

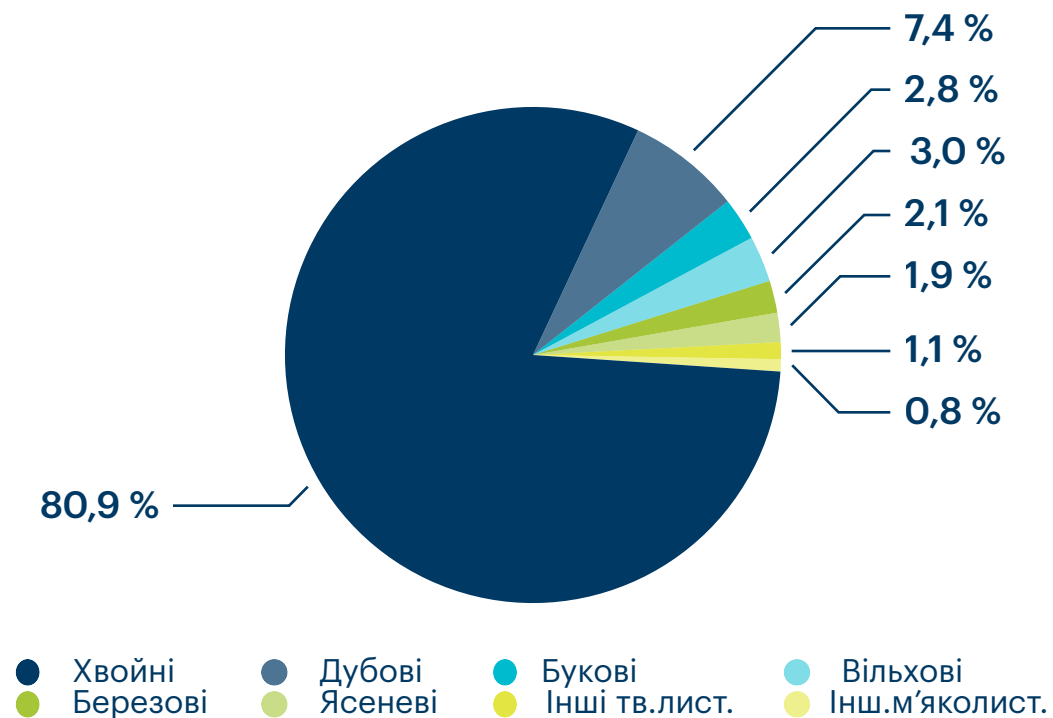

Заготівля деревини за видами лісової продукції, %

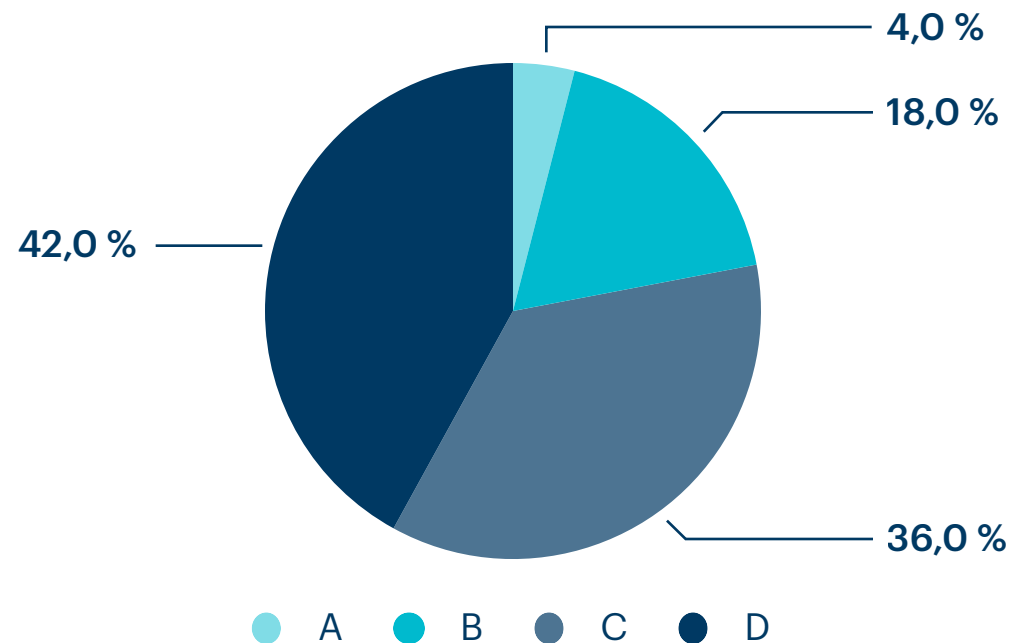

Більшу частину деревини, що заготовлюється в Україні, складають хвойні породи (~80% усієї заготівлі), на другому місці — дуб. За класами якості переважають класи С та D, на які припадає по 36% та 42%

Структура заготівлі ділової круглої деревини за породами, 2020, %

Структура заготівлі ділової круглої деревини за класами якості, 2020, %

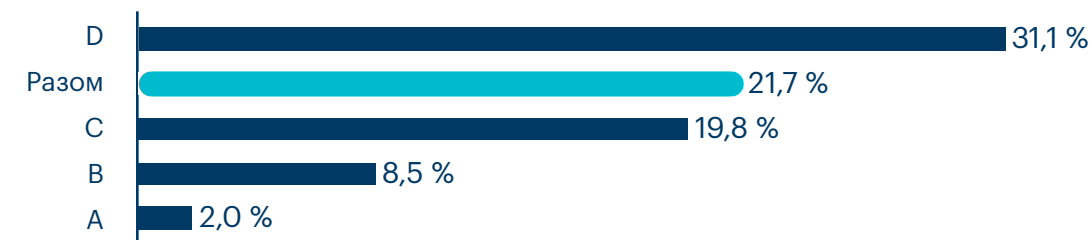
Державні лісгоспи в середньому переробляють 12,6% заготовлених лісоматеріалів, тоді як для круглих лісоматеріалів середній рівень переробки вищий та становить 21,7%

Власна переробка державними лісовими господарствами за регіонами, 2020

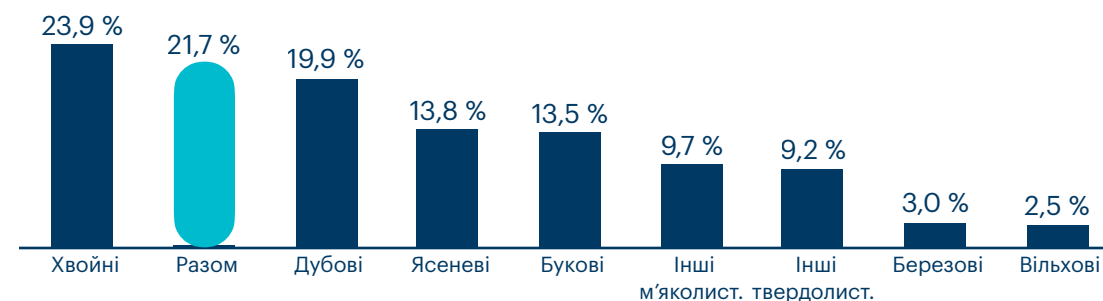

Переробка круглих лісоматеріалів державними лісовими господарствами, 2020

За класом якості деревини:

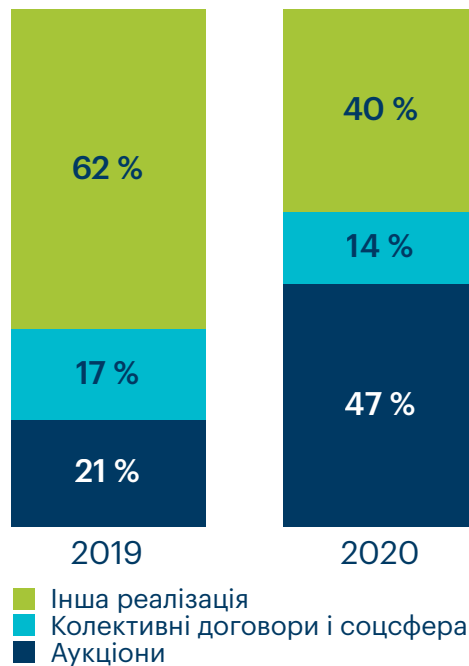
За породами деревини:

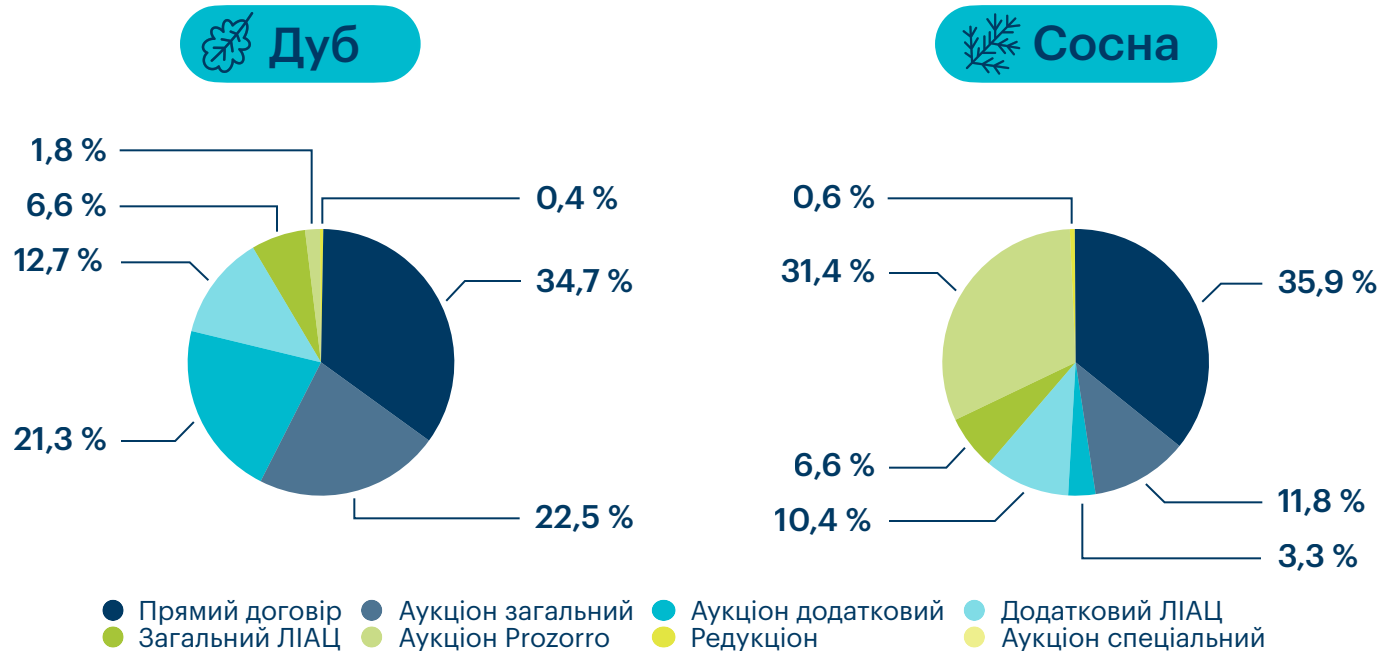
Власна переробка державними лісгоспами обмежує доступ приватного бізнесу до ресурсів, тому доцільним є відокремлення цієї функції від їх діяльності

У 2019-2020 роках відбулися зміни у способах реалізації лісоматеріалів — почався перехід до використання аукціонів

Канали реалізації, 2019-2020

Реалізація лісопродукції за породами та типами договорів, 2020

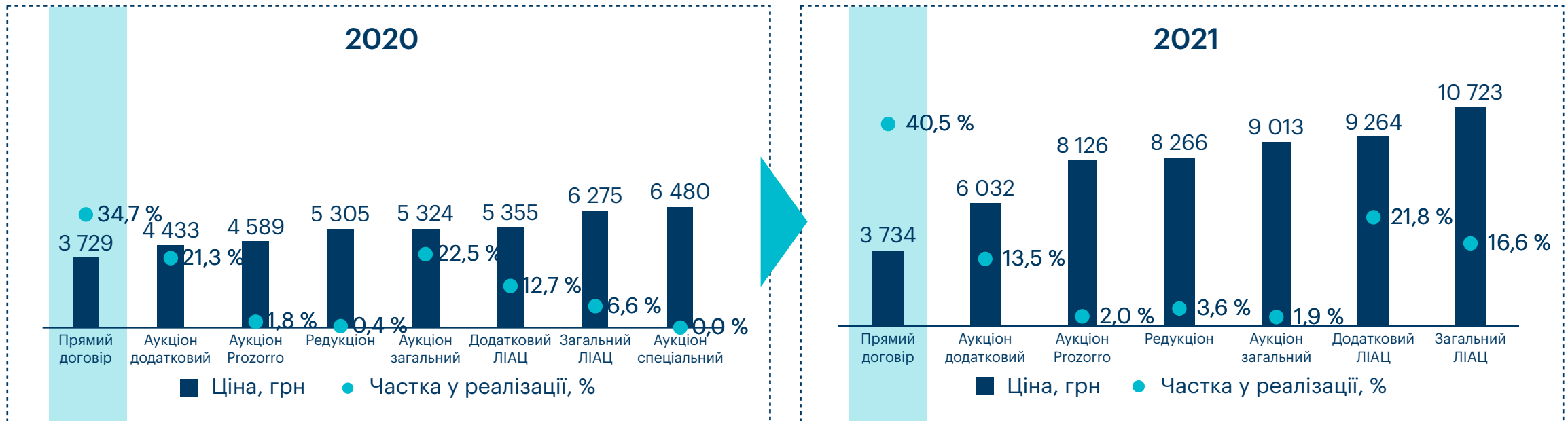
Однак, прямі договори залишаються ключовим способом реалізації, на який припадає більше третини фізичного обсягу реалізації

Найнижчу ціну реалізації забезпечують прямі договори. Для лісопродукції з дубу середня ціна за ними в ~3 рази нижча за найвищу ціну на аукціоні

Дуб

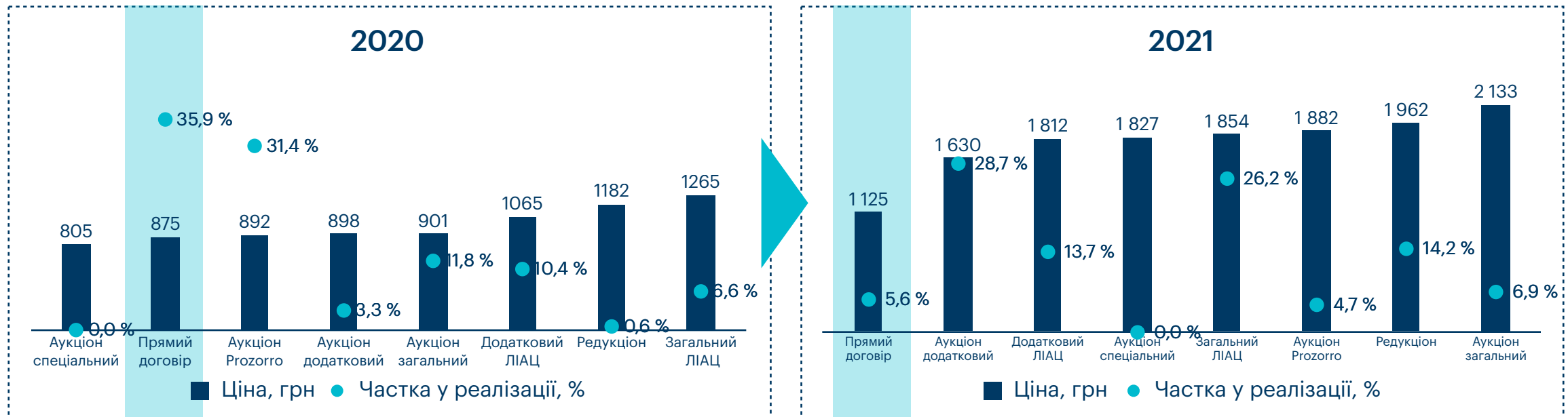
Середня ціна за типами договорів

Зміни підходів до реалізації разом зі скороченням обсягів заготівлі вплинули на середні ціни деревини. Ціни на лісопродукцію з дубу за усіма каналами реалізації, за виключенням прямих договорів, значно зросли — на 69% та вище відсотків

Для лісопродукції з сосни середня ціна за прямими договорами також є найнижчою, а саме в ~2 рази нижче за найвищу ціну на аукціоні

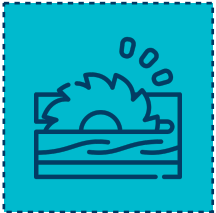
Сосна Середня ціна за типами договорів

У результаті зміни підходів до реалізації та скорочення обсягів заготівлі, ціни на лісопродукцію з сосни також значно зросли за усіма каналами реалізації — за прямими договорами на 29% та на 47% і вище відсотків за усіма іншими каналами

Підсумки

Ключові виклики

Здійснення державними лісгоспами переробки обмежує доступ приватного бізнесу до ресурсу

Прямі договори — непрозорий спосіб реалізації деревини, що підтверджується найнижчими цінами

Наявність внутрішнього конфлікту інтересів у Держлісагентства в результаті багатофункціональності

Рішення

Переробка не підпадає під критерії природної монополії та є ринковою діяльністю з великою кількістю приватних гравців, якими і має здійснюватися

Деревина має реалізовуватись через прозорі електронні аукціони, а сам процес бути чітко регламентованим та зрозумілим для усіх гравців ринку

Господарська функція має бути відділена шляхом напрацювання нової, економічно-обґрунтованої моделі управління, що відповідатиме принципам ОЕСР та гарантуватиме рівноправний доступ до ресурсу